

Türkiye’de Çocuk Ombudsmanlığının Olabilirliği

Possibility Of Child Ombudsman In Turkey

Mahmut DİKİLİ

Milli Eğitim Bakanlığı, Hatay, Türkiye

ÖZET

Dünyada yaşanan küreselleşme, teknolojik gelişmeler ve kamu yönetiminin ağır işleme nedeniyle idarenin vatandaşıyla iyi ilişkiler kurması için yeni yöntemlere ihtiyaç duyulmaktadır. Kamu yönetimi alanında insan haklarına riayet edilmesi, vatandaşların iş ve işlemlerin kolaylaştırılması, vatandaşların idarenin kararlarından olumsuz etkilenmemesi, yasaların tam uygulanması gibi durumların denetlenmesi önemli bir husustur. Demokratik toplumlarda hukuk ilkesinin işletilmesi ve insan haklarının tam anlamıyla uygulanması vazgeçilmez niteliklerdir. Demokratik yönetimlerde denetimleri sağlayacak yeni mekanizma kamu denetçiliği (ombudsman) kurumu olarak kabul edilmektedir.

Ombudsman vatandaşın şikayetlerini dinleme, idarenin yanlış karar ve uygulamalarından vatandaşın olumsuz etkilenmesini önleme, kamu yönetiminde vatandaşa verdiği değeri gösterme, devlet-vatandaş ilişkilerini olumlu yönde ilerletme gibi görevleri üstlenir. Bu görevlerini yerine getirirken siyasi iktidardan bağımsız hareket eder ve hukukun üstünlüğü ilkesini temel alır. Hükümetin kararlarını, kamu kurumlarının uygulamalarını, yolsuzlukla mücadele, devlet kaynaklarının verimli kullanılması, kişi hak ve özgürlüklerinin ihlali gibi konularda araştırma ve inceleme yapar. Ombudsmanlığa duyulan gereksinim arttıkça ombudsmanlığın görev alanlarının ayrılması öngörülmüştür. Böylece günümüzde bir çok ombudsmanlık türleri oluşturulmuştur. Çocukların erken yaşta çalıştırılması, çocuk haklarının ihlal edilmesi, çocukların ihmal ve istismara uğraması, yeterli ve dengeli beslenme imkanlarına ulaşamama, sağlık hizmetlerine erişememe, eşit ve ücretsiz eğitime sahip olamama gibi sorunların artması çocuk ombudsmanlık türünün doğmasını sağlamıştır.

Günümüzde çocuklara yönelik şiddet, taciz ile çocuk hakları ihlali olayları her geçen gün arttığı görülmektedir. Ülkemizde de çocuk haklarının ihlal edildiği olaylar yaşanmaktadır. Dolayısıyla çocukların haklarını koruyan, şiddet, taciz vb. olumsuz durumlarda çocuğun yükselecek yararını savunan ve çocuklara hak ettikleri muamelelerin yapılmasını sağlayacak tarafsız ve adil bir kurumun olması gerekmektedir. Böyle bir zamanda ombudsmanlığın bir türü olan çocuk ombudsmanlığına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu çalışmada Türkiye’de çocuk ombudsmanlığının neden gerekli olduğunu, nasıl ve ne şekilde işleyeceğine yönelik bir değerlendirme yapılmış ve çocuk ombudsmanlığının önemine değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ombudsmanlık, Çocuk Ombudsmanlığı, İdare, Denetim, Çocuk Hakları

ABSTRACT

New methods are needed for the administration to establish good relations with its citizens due to the globalization experienced in the world, technological developments and the slow functioning of the public administration. Observing human rights in the field of public administration, facilitating the work and transactions of citizens, ensuring that citizens are not adversely affected by the decisions of the administration, and monitoring the full implementation of the laws are important issues. The operation of the principle of law and the full implementation of human rights are indispensable qualities in democratic societies. The new mechanism that will provide audits in democratic administrations is accepted as the ombudsman institution.

The Ombudsman undertakes duties such as listening to the complaints of the citizens, preventing the citizens from being adversely affected by the wrong decisions and practices of the administration, showing the value they attach to the citizens in the public administration, and advancing the state-citizen relations in a positive way. While performing these duties, it acts independently from the political power and is based on the principle of the rule of law. It conducts research and analysis on the decisions of the government, the practices of public institutions, the fight against corruption, the efficient use of state resources, and the violation of individual rights and freedoms. As the need for the ombudsman increases, it is envisaged that the duties of the ombudsman will be separated. Thus, many types of ombudsman have been created today. The increase in problems such as employing children at an early age, violation of children's rights, neglect and abuse of children, inability to access adequate and balanced nutrition opportunities, inability to access health services, and not having equal and free education have led to the emergence of the child ombudsman type.

Violence, abuse and violations of children's rights against children are increasing day by day. There are also incidents in our country where children's rights are violated. Therefore, violence, harassment, etc. that protects the rights of children. In adverse situations, there should be an impartial and fair institution that defends the best interests of the child and ensures that children are treated as they deserve. At such a time, a child ombudsman, a type of ombudsman, is needed.

In this study, an evaluation has been made about why the child ombudsman is necessary, how and how it will work in Turkey, and the importance of the child ombudsman is mentioned.

Keywords: Ombudsman, Child Ombudsman, Administration, Audit, Children's Rights

1. GİRİŞ

Ombudsman halkla ilişkiler bakımından idare ile vatandaş arasında bir köprü görevi gören, idarenin yasalara aykırı uygulamalarını önleme görevi olan, kazanılmış hakların ihlallerinin önüne geçme amacı olan ve bir çok ülkede benimsenen bağımsız denetim mekanizmasıdır (Işıklı ve İnce, 2018: 54).

Ombudsmanın re’sen ya da şikayet üzerine denetime başlar. Ombudsman idarenin uygulamalarını hukuka aykırılık ve yerindelik üzerine denetimini gerçekleştirir ve aldığı kararlar hukuken bağlayıcı değildir. Ombudsmanın en temel görevi eşitlik ve adalet ilkeleri çerçevesinde idarenin uygulamalarını değerlendirmektir. Bu görevi yürütürken hem vatandaşa hem de idareye hukuk ölçüsünde yaklaşmalıdır (Işıklı ve İnce, 2018: 54). Ombudsmanlık ilk olarak İsveç’te 1809 yılında anayasal bir kurum haline gelmiştir. Daha sonra bir çok ülkede bu kurum oluşturulmuştur (Yüce, 2019:48-49). Türkiye’de ise 2012 yılında Kamu Denetçiliği adında yasal bir devlet organı oluşturulmuştur (Erdoğan, 2021: 63).

Dünyanın çeşitli ülkelerinde Tüketici Ombudsmanı, İnsan Hakları Ombudsmanı ve Çocuk Hakları Ombudsmanı türleri vardır (Yıldırım, 2019:158). Türkiye’ de sadece kamu denetçiliği (Ombudsman) kurumu bulunmaktadır. Çocuklar yaş itibariyle yasalarda kendini temsil edememektedir. Bu nedenle bir yetişkine ihtiyaç duymaktadırlar. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesini günümüzde ABD hariç 196 ülke taraf olmuştur (Ateş, 2020: 22). Ancak Türkiye dahil bir çok ülke çocuk hakları sözleşmesine taraf oldukları halde çocuk haklarını savunacak olan bağımsız çocuk ombudsmanı kurumu bulunmamaktadır.

Dünyada kendilerini yasa önünde temsil edemeyen, haklarını koruyacak bilgi ve ifade yeteneğine sahip olmayan çocukların haklarının savunulması açısından yasal, bağımsız, adalet ve eşitlik ilkeriyle mücadele edecek bir kuruma ihtiyaç vardır. Günümüzde artan şiddet, savaş, taciz vakaları ile yaşama, eğitim ve sağlık imkanlarına eşit şekilde ulaşamama gibi çocukların olumsuz etkileneceği durum ve uygulamaları hukuk çerçevesinde gün yüzüne çıkaracak ve çocukları savunacak bir kurumun olması çocuklar ve demokrasi açısından elzemdir. Türkiye çocuk hakları konusunda yasal mevzuatlar ve kurumlar oluşturmuştur ancak bağımsız bir kuruluş olarak sadece çocuklar için çalışacak bir mekanizma kuramamıştır.

Bu çalışmada öncelikle ombudsmanın tanımı, özellikleri, görevi, yetkileri ile çocuk ombudsmanı açıklanmaya çalışılmıştır. Daha sonra Türkiye’de ombudsmanlık ve çocukların haklarını koruma, geliştirme ve yaygınlaştırma görevini üstlenecek olan çocuk ombudsmanının olabilirliği alanyazın eşliğinde tartışılmıştır.

2. OMBUDSMAN

2.1. Ombudsman Kavramı

Ombudsmanı kısaca idarenin davranış ve kararlarına yönelik re’sen ya da şikayet üzerine bu eylem ve kararları hukuka aykırılık veya yerindelik denetimi ilkesiyle denetleyen bağımsız bir devlet yapısı olarak tanımlanmaktadır (Keskin, 2013:117-145).

Ombudsman, köken olarak İsveç dilinde “aracı” anlamına gelen “ombuds” ve “kişi” anlamına gelen “man” kelimelerinden oluşmuştur ve “aracı kişi” anlamına gelmektedir. Buradaki “man” kelimesinin kadınlar aleyhine yorumlanmaması adına “ombudsperson” veya sadece “ombuds” olarak da adlandırılabilmektedir (Kahraman, 2020:188). Ombudsman’ın Türkçe karşılığı olarak kamu denetçisi, arabulucu, kamu hakemi, medeni hakların savunucusu, parlamento komiseri gibi kavramlar kullanılmaktadır (Demirci, 2013:4).

Şu an bir çok ülkede var olan Ombudsmanlık kurumunun var olmasının temel gayesi kamu yöneticilerin aldığı kararları ve uygulamaları daha etkili bir biçimde kamuya yansıtması, kamunun bu uygulamalardan memnun olmasını sağlamak ve halkın yönetime katılımını sağlamaktır (Yıldırım, 2019:148). Bunların dışında demokrasinin gereği olarak devlet-vatandaş ilişkilerinin düzenlenmesi ve denetlenmesi, vatandaşların haklarının ve taleplerinin gözetilmesi için bir kuruma ihtiyaç duyulması da ombudsmanlık kurumunun gerekliliğidir (Aydın, 2018:33).

2.2. Ombudsmanın Özellikleri

Ülkeler kendi kültürlerine, yönetim biçimine, toplumsal normlara ve kamu düzeninin gereksinimlerine göre ombudsmanlık kurumunu oluşturmaktadır. Her ne kadar ombudsmanlık kurumunun kuruluş amacı ve özellikleri ülkeden ülkeye farklılık gösterse de genel anlamda ortak özellikleri bulunmaktadır.

Bu bağlamda ombudsmanlık kurumunun genel özellikleri (Çalışkan, 2013:11) :

- ✓ Ombudsmanlık kurumu genel itibariyle yasayla kurulur.
- ✓ Bağımsız olarak çalışmakla birlikte idareye karşı sorumlulukları bulunur.
- ✓ Ombudsman bilgili, tecrübeli, tarafsız, güvenilir, adil olma gibi özelliklere sahip olur.
- ✓ Ombudsman idarenin kötü kararlarına ve uygulamalarına yönelik başvuruları titizlikle inceler.
- ✓ İdarenin haksız ve yersiz uygulamalarını ile vatandaşı mağdur eden kararları tespit etmek ve kamuoyu ile paylaşır.
- ✓ Ombudsmanın kararları idarenin yanlış ve kötü kararlarını direk düzeltici,değiştirici etkisi olmamakla birlikte bağlayıcı niteliktedir.
- ✓ Ombudsman idarenin yanlış uygulamalarını araştırmanın, eleştirmenin yanısıra vatandaşın idare hakkındaki gerçekdışı şikayetlerini de ortaya çıkarır. Bu özelliğiyle ombudsman hem idarenin hem de vatandaşın hakkını korur.
- ✓ Ombudsman politik, din, dil ayrımı yapmaz.
- ✓ Ombudsman bir hakim, siyasetçi değildir.

- ✓ Kendisine iletilen konularda başvuru sahibiyile ilgili bilgilerin başvuru sahibinden gelen talep üzere gizliliğe riayet eder.
- ✓ Ombudsman kendisine iletilen sorunla ilgili kamu belge ve bilgilerine ilgili kurumlardan rahatlıkla ulaşma olarak tanımlanmaktadır.

2.3. Ombudsmanın Görevleri

Devletin kararları ve uygulamaları karşısında kendisinin haksızlığa uğradığını dile getiren vatandaşların sorunlarının çözümüyle ilgilenen ve bu çözümde hakkaniyetli davranıp devlet ile vatandaş arasında iletişim köprüsü işlevini gören ombudsmanın görev alanı kamu yönetimi sistemidir. Ombudsmanın görev alanı kanunla belirlenir. Genel olarak kanunla verilen görev alanları arasında iktidar, yerel yönetimler, kamu ve özel kurumlar vardır. Ombudsmanın görev yetkisi dışında olan kurumlar bulunmaktadır. Bunlar da yasayla belirlenir (Bayan, 2021:24-26).

Ombudsmanın en önemli görevi devlet-vatandaş ilişkilerini düzenlemektir. Kamu idarelerinin uygulamalarından mağdur olan vatandaşlara gerekli yardımı sağlamak ombudsmanın görevidir. Ombudsman şikayet üzerine ya da re'sen harekete geçebilir.

İnsan haklarının ihlali, kamu kurumlarının faaliyetleri vb. gibi alanlarda yaptığı incelemeleri hakkaniyet ölçüsünde değerlendiren ve bu çalışmalarını kamuoyuyla belirli aralıklarla faaliyet raporları şeklinde paylaşan ombudsmanlık kurumu idarenin bir çeşit denetleme birimi olarak işlevini yapmakta olduğu söylenebilir.

Görev alanına giren bir konuda vatandaşın zarar görmesi halinde gerekli inceleme ve denetimi gerçekleştirilmesi, tarafsız olarak araştırma yapması ve halkın devletin uygulamalarından haksızlığa uğramasını önlemesi ombudsmanlık kurumunun vatandaş koruma görevi olarak tanımlanabilir.

Yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde ombudsmanlık kurumunun görevinin vatandaş yönü ve devlet yönü olmak üzere iki yönlü olduğu söylenebilir.

Ombudsmanlık demokratik ve hukuk devletlerinde önemli bir kurum haline gelmiştir. Ülkeler kendi ihtiyaçlarına yönelik ombudsmanlık kurumu oluşturur ve görev alanını belirler. Ancak hangi ülkede olursa ve görev alanı ne şekilde sınırlandırılırsa sınırlandırılırsın ombudsmanlığın temel görevi devlet-vatandaş ilişkilerini olumlu düzeyde tutmaktır (Yüce, 2019:54).

Bu bağlamda ombudsmanın temel görevleri :

- ✓ Vatandaşın hak ve özgürlüklerinin korunmak,
- ✓ Yasalar çerçevesinde ombudsmana verilen yetkiyle idarenin tüm uygulamalarını denetlemek,
- ✓ İdarenin haksız ve yersiz kararlarından mağdur olan vatandaşın şikayeti üzerine gerekli inceleme ve araştırmaları yapmak,
- ✓ Halkla ilişkiler çerçevesinde idare ile vatandaşın iyi iletişim kurmasına yardımcı olmak,
- ✓ İdare ile vatandaş arasındaki güveni sağlamak,
- ✓ İdarenin vatandaş nezdinde prestijini korumak,
- ✓ Bürokrasiyi azaltmak,
- ✓ Yargının yükünü hafifletmek olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım, 2019:156).

2.4. Ombudsmanın Yetkileri

Ombudsmanların halk nezninde haksızlığa uğramışlık söz konusu olduğunda devlete karşı inceleme-araştırma, uzlaştırma ve öneri gibi yetkileri vardır. Kamu idareleri tarafından uygulanan kararlar sonucunda zarara uğradığını iddia eden vatandaşın sorunuyla ilgilenen ombudsman vatandaş haklı bulması durumunda idarelerin uygulamalarının değiştirilmesi veya iptaline ilişkin bir yetkisi bulunmamaktadır. Ancak ombudsmanın yaptığı inceleme, araştırma sonucunda vardığı kararları kamuoyuyla paylaşıyor olması ve parlamentoya sunması yanlış uygulama yapan kurumları halk nezdinde teşhir etmek anlamına gelmektedir. Böyle bir teşhir edilmeyi hiçbir kurum istemeyeceğinden ombudsmanın kararlarının dikkate alındığını söyleyebiliriz. Ombudsman bu nedenle kitle iletişim araçlarını çok iyi kullanabilmelidir. Bu sayede ombudsmanlık kurumu yanlış uygulamalarla vatandaş mağdur eden kurumlara müeyyide uygulamış olur ve yanlışların ortadan kaldırılmasını sağlar (Arklan, 2006:89).

Farklı ülkelerin kendi yapılarına göre oluşturulmuş olan ombudsmanlık kurumunun genel olarak araştırma ve soruşturma yetkileri :

- ✓ Ombudsmanlar idarenin işlemlerini hukuka uygunluk denetimi ve yerindelik yönünden denetleme yetkisi bulunmaktadır. Örnek vermek gerekirse: Mahkumlara hapis hapsede, hastalara hastanede iyi muamelede bulunulup bulunulmadığını araştırmak.

- ✓ Ombudsman kendiliğinden harekete geçerek soruşturma ve kovuşturma yapabilme yetkisine sahiptir.
- ✓ Basında yer alan ve idareye karşı yapılan eleştiriler ortaya çıktığında söz konusu iddiaların doğruluğunu araştırmak.
- ✓ Ombudsman askeri kışlalarda da denetim yapabilmektedir. Böylece askeri hiyerarşi içerisinde “üstten korkma” sebebiyle kendisine gelemeyen şikayetleri inceleyebilmek.
- ✓ Ombudsmanın soruşturma aşamasında konu ile ilgili bilgi ve belgeleri isteme, sorguya çekme yetkisine sahiptir.
- ✓ Ombudsman idare birimlerinin (merkezi idari birimler, mahalli idareler, kamu kuruluşları ve kamu görevi ifa eden diğer kuruluşlar) kamu yararı amacıyla hareket edip, etmediğini denetlemek.
- ✓ Her türlü inceleme ve soruşturmanın yapılması için Danıştay ve Sayıştay’a başvurma yetkisine sahiptir (Aydın, 2018:43).

2.5. Ombudsmanın Görev Alanındaki Konular

Ombudsmanın temel görevi, bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin korumak, kamu yönetimi çerçevesinde idarenin yönetimi ve kararlarından mağduriyet yaşanmasını engellemek ve idare ile vatandaş ilişkilerini iyileştirmek ve geliştirmektir. Ancak her ülke kendi gereksinimleri doğrultusunda kültürel, yönetim şekli ve yetkileri ile siyasal özelliklerine göre ombudsman görevinin alanını şekillendirmektedir. Genel olarak ombudsmanın görev alanındaki konuları üç başlıkta toplayabiliriz. Bunlar bireylerin hak ve özgürlüklerinin korunması, vatandaşın idarenin yönetim ve işleyişinden olumsuz etkilenmesinin önlenmesi, idare-vatandaş ilişkilerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesidir (Ateş, 2020:33).

2.5.1. Bireylerin Hak Ve Özgürlüklerinin Korunması

Ombudsman kişilerin hak ve özgürlüklerinin engellenmesi veya kısıtlanması konularında bireysel olarak yapılan şikayet başvurularında ya da re’sen harekete geçtiğinde idarece bireylerin hak ve özgürlüklerine yönelik yapılan ihlallerde kişilerin haksızlığa uğramaması için idarenin bu muameleyi ortadan kaldırması ve oluşacak sorunların çözülmesi için mücadele eder. Ombudsman bu mücadele de vatandaş ve idare açısından tarafsızlık ilkesiyle hareket eder. Bu bağlamda ombudsmanlık demokratik ve hukuk devlet anlayışının uygulanmasına katkı sağlamaktadır (Erdoğan, 2021:17).

2.5.2. Vatandaşın İdarenin Yönetim Ve İşleyişinden Olumsuz Etkilenmesinin Önlenmesi

Vatandaş ile İdare arasında köprü vazifesi görevi gören ombudsmanlık, idarenin yönetimi ve işleyişinden ötürü mağduriyet yaşayan kişilerin sorunlarına çözüm bulmak için çalışmaktadır. Ombudsman kamu idarelerinin yanlış karar ve tutumlarından, keyfi uygulamalarından, kötü işleyişinden kaynaklanan mağduriyetlerin giderilmesi ve düzeltilmesi için mücadele etmektedir. Ombudsman idarenin uygulamalarında şeffaflık, objektiflik, eşitlik ilkelerinin işletilmesine katkı sağlar. Ancak ombudsmanın yaptığı araştırma, soruşturma sonucunda aldığı kararlar tavsiye niteliği taşıdığından kamu idarelerine karşı bir yaptırım söz konusu değildir (Erdoğan, 2021:18).

2.5.3. İdare-Vatandaş İlişkilerinin İyileştirilmesi Ve Geliştirilmesi

Ombudsman hak ve özlüklerin kısıtlanmasını engellemek ve kötü yönetim ve işleyişten kaynaklanan mağduriyetlerin ortadan kaldırılması için harekete geçerken vatandaş ile idare arasında iletişim kanalı görevini üstlenir. İdareye karşı vatandaşın temsil ederken vatandaşın karşı da devleti temsil etmektedir. Bu nedenle her iki tarafa karşı hakkaniyet ölçüsünde yaklaşmalıdır. Ombudsman idare ile vatandaş arasındaki yanlış anlaşılmalara, iletişim kopukluğu durumlarının düzeltilmesini sağlar. Devlet ile bireylerin birbirlerini iyi ve doğru anlamalarına yardımcı olur. Vatandaşın istek ve şikayetlerini idareye bildirir idarenin karar ve uygulamalarının gerekçelerini vatandaşın aktarır. Böylece ombudsman vatandaş ile idarenin iyi ilişkiler kurmasına ve ilişkilerinin gelişmesine yardımcı olan önemli bir bağımsız kamu kurumu olarak karşımıza çıkmaktadır (Erdoğan, 2021:18-19).

2.6. Ombudsmanın İşlevleri

Demokratik ve hukuk devleti olan ülkelerde ombudsmanlık kurumu büyük önem arz etmekte olup bir çok ülkede yasayla kurulmuştur. Ombudsmanlık kurumu kamu yönetiminde devlet ile vatandaş arasında yönetim ve işleyişin kontrol edilmesini sağlayan bir vasıta. Ombudsmanın yaptığı soruşturma ve araştırmalar idare ve vatandaş açısından olmak üzere iki açıdan değerlendirilir. İdare açısından; kamu kurumlarının kararları ve uygulamalarının tarafsız, şeffaf ve eşit olup olmadığına ombudsman aracılığıyla denetlenmesi şeklindedir. Kamu idarelerinin eylemlerine yönelik vatandaşların şikayeti üzerine veya resen harekete geçen ombudsman bu eylemlerin yanlışlığını, vatandaşın mağduriyetini araştırma yaparak ortaya çıkarır ve bu eylemlerin düzeltilmesini veya ortadan kaldırılmasını sağlar. Ombudsman bu eylemlerin doğru ve yararlı olduğu sonucuna varması halinde ise kamu kurumlarının karar ve uygulamalarının yönetim açısından uygun olduğuna kanaat oluşturması ve diğer kurumlara örnek teşkil etmesi bakımından ortaya çıkmasını sağlar. Vatandaş açısından ise bireylerin haklarının korunması, idarenin kötü işleyiş ve yanlış kararlarından olumsuz etkilenmesini önlenmesi bakımından önemli bir mekanizmadır.

Vatandaş taleplerini ve şikayetlerini ücretsiz olarak ombudsmanlığa iletebilir. Bir başka deyişle mağdur olduğunu düşünen bireylerin mahkemelerden daha hızlı ve masrafsız olarak hakkını arayabileceği bir kurumdur ombudsmanlık. Bu nedenle ombudsmanlık kurumu vatandaşın-idare ile arasındaki iletişimi sağlayan önemli bir araç olarak olarak tanımlanabilir (Aydın, 2018:54-55).

Ombudsmanlık kurumunun vatandaş-idare arasında bir iletişim ve denetim mekanizması olarak dört işlevleri bulunmaktadır.

2.6.1. Eğitici İşlevi

Ombudsman kişilerin temel hak ve hürriyetlerinin korunmasında vatandaşa yol gösterir. Bireylerin yasalarda belirtilen hak ve özgürlüklerini öğrenmeleri konusunda onlara kılavuzluk eder. Aynı zaman da kamu kurumlarının kişilerin hak ve hürriyetlerini kısıtlayıcı, engelleyici karar ve uygulamaların yanlış olması durumunda bu kurumları da uyarır, gerekli bilgilendirmeyi yapar (Sevinç, 2015:105).

Ombudsmanlık kurumu yıl içerisindeki tüm faaliyetlerini yıllık rapor olarak hazırlar ve kamuoyu ile paylaşır. Bu paylaşımı kitle iletişim araçlarıyla gerçekleştirir. Böylelikle halkı da görev alanındaki konularla ilgili bilgilendirmiş olur (Şahin, 2010:145)

Ombudsman vatandaşın sahip olduğu hakları bilmesini ve korumasını, idarenin yanlış tutumunu ortaya çıkarması ve görevlilerin eksik bilgilerini gidermelerini, şeffaflık, eşitlik ilkeleriyle demokratik ve hukuk devlet anlayışının gerektirdiği gibi uygulamaların gerçekleştirilmesini sağlar. Böylelikle ombudsmanlık kurumu eğitici işlevini yerine getirmiş olur (Yılman, 2017:61).

2.6.2. Koruyucu İşlevi

Demokrasinin gelişmediği, hukukun üstünlüğünün olmadığı toplumlarda vatandaş idarenin yanlış uygulama ve kararlarına itiraz etmede istemsiz davranır ve şikayetlerini idareye iletmez. Dolayısıyla bu noktada ombudsman vatandaşın hak ve hürriyetini koruma işlevini gerçekleştirir. Vatandaş mahkemelerde ücret karşılığı hakkını aramaya çalışmaktansa ücretsiz bir şekilde şikayetini ileteceği ve daha kısa sonuç alacağı ombudsmana başvurmuştur. Ombudsman sadece vatandaşı korumaz aynı zamanda idareyi de asılsız şikayetlerden korur. Ombudsmana yapılan şikayetin araştırılması sonucunda idarenin uygulamasının doğru şikayetin yersiz olduğu tespitine varılması halinde bu durum kamuoyuyla paylaşılır. Böylelikle idare vatandaş nazarında yıpratılmamış olur ve güvenirliliği artar (Erdoğan, 2021:21-22).

2.6.3. Önleyici İşlevi

Ombudsmanın şikayet olması halinde veya resen harekete geçtiğinde kurumlarda araştırma ve soruşturma yapma, bilgi ve belgeye rahatlıkla ulaşma yetkisine sahip olduğundan kurumlar her an denetlenme ihtimali olabileceği düşüncesiyle hareket ve tutum, davranış ve eylemlerini kontrol eder. Kurallara aykırı uygulamalardan kaçınır. Herhangi bir şikayete konu olduğunda kamuoyu ile paylaşılacağını bilir ve ifşa olmamak için daha dikkatli bir şekilde çalışmalarını sürdürür. Böylece ombudsmanın yetki ve görevi sayesinde vatandaş mağdur edecek yanlış karar ve uygulamalar önlenmiş olur (Sevinç, 2015:103).

Ombudsmanın önleyici işlevi aynı zamanda yönetim için de olumlu tarafı vardır. Ücretsiz başvurulup ve yargıya nazaran daha hızlı sonuç alan ombudsmanlık kurumuna yapılan şikayetlerin araştırıldığını, tarafsız ve eşit bir şekilde kararlar alındığını bilen vatandaşlarında asılsız şikayetlerini önler (Erdoğan, 2021:22).

Böylece hem vatandaşın hem de yönetimin kamuoyunda olumsuz intibaların oluşması önlenir, ombudsmanın işleyişinin yavaşlaması ve iş yükünün artması önlenmiş olur.

2.6.4. Düzeltici İşlevi

Vatandaş mağdur edecek eylemde bulunan kurumlar için yapılan araştırma ve denetimlerde hukuka aykırılık tespit edildiğinde ombudsman tarafından bu hukuksuzluğun giderilerek mağduriyetin ortadan kaldırılması yönünde talebi kuruma iletir. Kurum bu talep doğrultusunda gereğini yapmaz ise ombudsman hazırlayacağı raporu kamuoyuyla paylaşabilir. Ombudsmanın kararları tavsiye niteliği taşıdığından kurumlar için hukuken bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Ancak ombudsmanın meclise karşı sorumlu olması ve basın gibi kitle iletişim araçlarıyla faaliyetlerine ilişkin raporunu yayımlayıp halkı bilgilendirmesi idareye karşı yaptırım gücüne dönüşmektedir. Böylece kurumlar ombudsmanın kararlarını yüksek ölçüde uygular ve ombudsman yanlış uygulamaları düzeltici işlevini yerine getirmiş olur (Erdoğan, 2021:23).

3. TÜRKİYE'DE OMBUDSMANLIK

Türkiye'de ombudsmanlık 1970'li yıllarda gündeme gelmiştir. Bu alanda ilk önemli girişim 1982 Anayasası oluşturulurken "Anayasa Önerisi" şeklinde teklif edilmesi olmuştur. Ancak o dönemde pek önemsenmemiştir. 2006 yılında Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu 5548 numara ile Resmi Gazete yayımlanarak ilk düzenleme hayata

geçirilmiş fakat Anayasa Mahkemesi bu kanunu bir bütün olarak Anayasaya aykırı bulduğu için iptal etmiştir (Kahraman, 2020:190).

Kamu Denetçiliği Türkiye için oldukça önemli bir kurumdur. Söz konusu kurumun ihtiyaç duyulma nedenleri başında ;

- ✓ Türkiye’de temel hak ve hürriyetlerin teminat altına alınması ve daha demokratik bir yapıya ulaşmasına katkı sağlamak,
- ✓ Türkiye’de yargı, denetim, yürütme, kamu-özel müessese ve sivil toplum kuruluşları arasında hem kendi içinde hem de halkla ile uyumlu hale gelmesine katkı sağlamak,
- ✓ Türkiye’deki mevcut yargı kararlarındaki gecikmeler nedeniyle mağdur olan vatandaşların sorunlarına mahkemelerden önce çözüm bulması ve uzlaştırması sayesinde yargısal mekanizmanın rahatlamasına destek olmak,
- ✓ Devlet-vatandaş arasında bürokrasinin azaltılması ve daha etkin iletişimin kurulmasına katkı sağlamak,
- ✓ Kamu idarelerinde keyfi uygulamalar nedeniyle mağdur olan vatandaşların sorunlarına çözüm bularak devlet-vatandaş arasında halkla ilişkileri güçlendirmek,
- ✓ Vatandaşların devlet nezdinde sorunlarıyla ilgilenilmesinden dolayı devletin vatandaşa önem verdiğini hissetmesini sağlamak,
- ✓ Vatandaşın ücretsiz bir şekilde mağduriyetinin giderilmesine katkı sağlamak,
- ✓ Dolaylı veya dolaysız keyfi uygulamalar, kararlar ve kamu malının şahsi işlerde kullanılmasından kaynaklı devletin itibarının halk nezdinde düşürülmesini önlemeye katkı sağlamak,
- ✓ Adil ve tarafsız kararlar alınması halinde devlet-vatandaş güvenini artmasına katkı sağlamak gelmektedir (Ateş, 2020:125-128).

Türkiye’de 2012 yılında 6328 numaralı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu Resmi Gazete’de yayımlanmış ve ombudsmanlık kurumu hukuk sisteminde yer almıştır. 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununa göre,

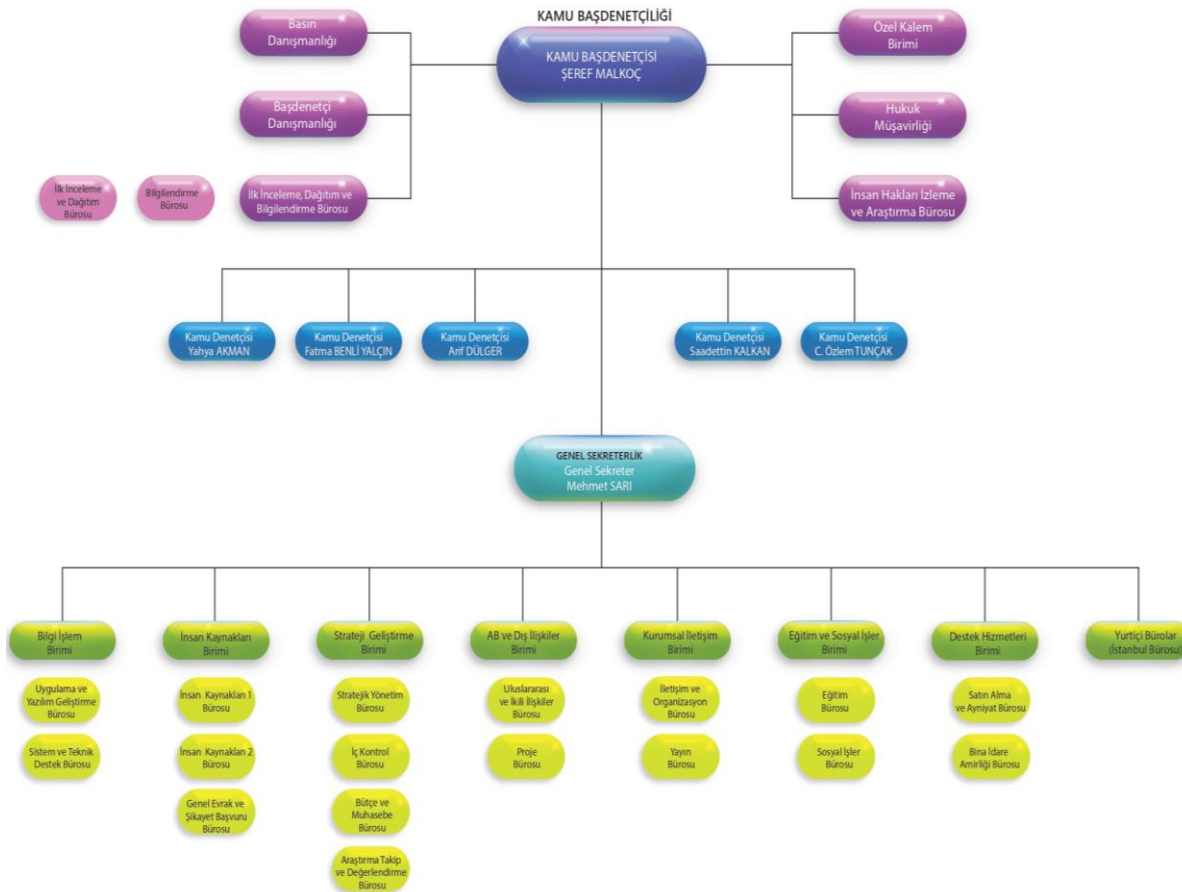
- ✓ Kamu Denetçiliği Kurumu’nun amacı kamu hizmetlerinin işleyişinde bağımsız ve etkin bir şikâyet mekanizması oluşturmak suretiyle, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve önerilerde bulunmak üzere Kamu Denetçiliği Kurumunu oluşturmaktır (madde 1, 2012).
- ✓ Özel bütçeye sahip olan Ombudsmanlık kurumunun merkezi Ankara’da olup Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne bağlıdır.
- ✓ Kurum, baş denetçilik ve genel sekreterlikten oluşmaktadır. Kurumda bir başdenetçi ve beş denetçi ile genel sekreter ve diğer personeller görev yapmaktadır (madde 4, 2012).
- ✓ Kurum görevlerini yerine getirirken yasama ve yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin kararları ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin askeri nitelikteki faaliyetlerini kapsam dışında tutmaktadır. (madde 5, 2012)
- ✓ Kurumun temsili ve yönetimi başdenetçidedir. Başdenetçilik başdenetçi ve denetçilerden oluşur.
- ✓ Başdenetçinin görevleri (madde 7, 2012) ;
 - a) Kuruma gelen şikâyetleri incelemek, araştırmak ve idareye önerilerde bulunmak (madde 7, 2012).
 - b) Bu Kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelikleri hazırlamak (madde 7, 2012).
 - c) Yıllık raporu hazırlamak (madde 7, 2012).
 - ç) Yıllık raporu beklemeksizin gerek gördüğü konularda özel rapor hazırlamak (madde 7, 2012).
 - d) Raporları kamuoyuna duyurmak (madde 7, 2012).
 - e) Yokluğunda kendisine vekâlet edecek denetçiyi belirlemek (madde 7, 2012).
 - f) Birisi kadın ve çocuk hakları alanında görevlendirilmek üzere, denetçiler arasındaki iş bölümünü düzenlemek (madde 7, 2012).
 - g) Genel Sekreteri ve diğer personeli atamak (madde 7, 2012).
 - ğ) Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak (madde 7, 2012).
- ✓ Denetçinin görevleri
 - a) Bu Kanunda verilen görevlerin yapılmasında Başdenetçiye yardımcı olmak (madde 7, 2012).

- b) Başkanetçi tarafından verilen görevleri yapmak (madde 7, 2012).
- ✓ Çalışma ilkeleri ;
- a) Başkanetçi, denetçiler arasında iş birliğini sağlar ve bunların uyumlu çalışmasını gözetir.
- b) Denetçiler, Başkanetçi tarafından görevlendirildikleri konu veya alanlarda tek başlarına çalışır ve önerilerini Başkanetçiye sunarlar.
- c) Kurum, faaliyetlerinde elektronik ortam ve iletişim araçlarının kullanılmasını gözetir.
- d) Denetçilerin Başkanetçi tarafından görevlendirilecekleri konu veya alanlara ve aralarındaki iş bölümüne ilişkin ilkeler yönetmelikle belirlenir (madde 8, 2012).
- ✓ Başkanetçi ve denetçilerin nitelikleri (madde 10, 2012) ;

Başkanetçi veya denetçi seçilebilmek için aşağıdaki şartlar aranır:

- a) Türk vatandaşı olmak (madde 10, 2012).
- b) Seçimin yapıldığı tarihte Başkanetçi için elli, denetçi için kırk yaşını doldurmuş olmak (madde 10, 2012).
- c) Tercihen hukuk, siyasal bilgiler, iktisadi ve idarî bilimler, iktisat ve işletme fakültelerinden olmak üzere dört yıllık eğitim veren fakültelerden veya bunlara denkliği kabul edilmiş yurt içi veya yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarından mezun olmak (madde 10, 2012).
- ç) Kamu kurum ve kuruluşlarında, uluslararası kuruluşlarda, sivil toplum kuruluşlarında veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında ya da özel sektörde toplamda en az on yıl çalışmış olmak (madde 10, 2012).
- d) Kamu haklarından yasaklı olmamak (madde 10, 2012).
- e) Başvuru sırasında herhangi bir siyasi partiye üye olmamak (madde 10, 2012).
- f) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile kasten işlenen bir suçtan dolayı hapis cezasına ya da affa uğramış olsa veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmiş olsa bile Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının birinci kısmının bir ve ikinci bölümündeki suçlar, Devletin güvenliğine karşı suçlar, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, millî savunmaya karşı suçlar, Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk suçları ile yabancı devletlerle olan ilişkilere karşı suçlardan veya zimmet, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmamak (madde 10, 2012).
- ✓ “Başkanetçi veya denetçilerden birinin görev süresi dolduğunda ya da herhangi bir sebeple sona erdiğinde bu durum on beş gün içinde kurum tarafından Başkanlığa bildirilmektedir. Süre içinde aday olmak isteyenler Başkanlığa başvuruda bulunmaktadır. Komisyon baş denetçi aday adaylarından 3 ismi Genel Kurula sunulmak üzere Başkanlığa bildirmektedir. Baş denetçi gizli oyla ve üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile seçilmektedir. Denetçi seçiminde ise aday adayları arasından seçilecek denetçi sayısının üç katı kadar aday komisyona sunulmaktadır (madde 11, 2012).
- ✓ Bu kanuna göre Türkiye’deki ombudsmanlık kurumunda bir Başkanetçi ve beş denetçi ile Genel Sekreter ve diğer personel görev yapar. Kuruma gerçek ve tüzel kişiler başvurabilmektedir. Başvurular Türkçe dilekçe ile ya da elektronik ortamda ya da diğer iletişim araçlarıyla yapılmaktadır. Kuruma başvuruda bulunabilmek için zorunlu idari yollarının tüketilmiş olması gerekmektedir. Başvurular ücretsiz olmaktadır (madde 17, 2012).
- ✓ Araştırma ve inceleme başvuru üzerine en geç altı ay içinde sonuçlandırılmaktadır. Kurum sonuçları ve önerileri ilgili mercie bildirmektedir. Kurum, başvuran kişiye, başvuru yollarını, süresini ve başvurulacak makamı da göstermektedir. Eğer ilgili merci çözümü uygulanabilir bulmaz ise gerekçesini otuz gün içinde kuruma bildirmektedir (madde 20, 2012).Başvuru kurum tarafından reddedildiği, başvurunun kurum tarafından yerinde görüldüğü ve kurumun, inceleme ve araştırmasını, başvuru tarihinden itibaren altı ay içinde sonuçlandırmaması halinde durmuş olan dava açma süresi kaldığı yerden işlemeye devam etmektedir (madde 21, 2012).Kurum her takvim yılı sonunda hazırlanan raporu komisyona sunmaktadır. Yıllık rapor ayrıca Resmi Gazete’de yayımlanmak suretiyle kamuoyuna duyurulmaktadır. Faaliyetler hakkında açıklama yapma görevi başkanetçi ya da görevlendireceği denetçidedir (madde 22-23, 2012).

KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU TEŞKİLAT ŞEMASI

Şema 1: Türkiye Kamu Denetçiliği Kurumu Organizasyon Yapısı

Kaynak: (<https://www.ombudsman.gov.tr/TeskilatSemasi>, 19.05.2021)

Kamu yönetimi demokratik tutum sergilemek, vatandaş yönetime dahil etmek, tarafsız, güvenilir, eşit politikalar yürütmek, vatandaşla olan iletişimi aktif tutmak devlet ile vatandaşın bütünleşmesi açısından çok önemlidir. Gelişmiş toplumlarda vatandaşın kamu yönetimi politikalarında söz sahibi olması, kendini dinleyen ve ona sahip çıkan bir gücü hissetmesi, güce karşı aidiyet duygusu geliştirmesi ve devlete karşı sorumluluk sahibi olması hedeflenir. Türkiye halkla ilişkilerin geliştirilmesi ve daha demokratik bir yönetim politikası yürütmek için Kamu Denetçiliği Kurumu'nun (Ombudsmanlık) hayata geçirilmiş olması büyük bir gelişmedir (Yılman,2017:4-5).

Ombudsmanlık kurumu tarafından yapılan araştırma ve inceleme sonucunda aşağıdaki dört kararlardan birisi verilmektedir ;

Karar Verilmesine Yer Olmadığına Dair Karar

- ✓ Herhangi bir sebeple başvuru sahibinin başvurusundan cayması
- ✓ Başvuranın ölümü ve tüzel kişi ise tüzel kişiliğinin sona ermesi
- ✓ İncele ve araştırma devam ederken başvuru sahibinin aynı konu için mahkemeye başvurarak dava açması

Ön inceleme tamamlandıktan sonra yukarıdaki sebeplerden biri meydana gelmesi halinde bu karar verilir.

Dostane Çözüm Kararı

Ombudsmanlık kurumu araştırma incelemeye devam ederken tarafları uzlaşma/anlaşma üzerine çağırır. Bu çağrı neticesinde şikayete neden olan konu ile ilgili ;

- ✓ Şikayet edilen kurumun şikayet konusunu başvuranın isteğine göre çözmesi
- ✓ Sorunun çözülüp anlaşmazlığın ortadan kaldırıldığına dair şikayetten cayılması
- ✓ Sorunun çözülmesi ve anlaşmazlığın ortadan kaldırıldığına ombudsmanlık kurumuna iletilmesi hallerine bu karar verilir.

Red Kararı

İnceleme ve araştırma sonucunda başvuru sahibinin iddialarının doğruluğunun olmadığı, idarenin eyleminde ve kararlarında hukuka aykırılığın olmadığına kanaat getirilmesi sonucunda bu karar verilir.

Tavsiye Kararı

İnceleme ve araştırma sonucunda başvuru sahibinin iddialarının doğru olduğuna, idarenin eyleminde ve kararlarında hukuka aykırılığın tespit edilmesi ve bunun sonucunda mağduriyetin oluştuğuna kanaat getirildiği takdirde bu karar verilir (Ateş, 2020:123).

4. ÇOCUK OMBUDSMANLIĞI

Bir ülkenin geleceğine güvenle bakabilmesi için o ülkede yaşayan çocukların gelişimine, eğitimine ve haklarına önem verilmesi gerekir. Bir toplumda en masum ve korunmasız olan kesim çocuklardır. Çünkü çocuklar yaşları ve yasal düzenlemelerdeki hakları çerçevesinde kendilerini ifade edebilecek, kendi geleceklerini kurabilecek, kendi hayatıyla ilgili kararlar alabilecek ve karşılaştığı problemlere çözüm üretebilecek konumda değildir.

Ayrıca çocuklar eğitim, sağlık, beslenme ve özgür olma gibi en temel haklarını bilme ve koruma konularında yeterli tecrübeye sahip değildirler. Aile içinde dahi şiddete ve istismara uğramaktadırlar. Akran zorbalığına maruz kalabilmekte psikolojik baskıya ve cinsel tacize uğrayabilmektedirler. Tüm bu olumsuzluklarla baş edebilecek yaşta değildirler. Bu nedenle çocukların her türlü ihmal ve istismardan korunması gerekir. Dünya da bir çok ülke Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesini imzayarak sözleşmeye taraf olmuş ve yükümlülüklerini yerine getireceklerine dair taahhütte bulunmuşlardır. Ancak bu sözleşmeyi imzalayan ülkelerin çoğunda çocuk hakları ihmal edilmektedir (Demirci,2013:30-31).

Çocukların haklarını ve her türlü ihmal ve istismardan koruyan devletin gücünü kullanan bir mekanizmaya ihtiyaç olduğu aşikardır. Çocuk Ombudsmanlığı bu işlevi yerine getirecek olan bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çocuk ombudsmanlığı sistemi ilk kez Norveç'te 1981 yılında kurulduktan sonra bir çok ülkede değişik isimlerle hayat bulmuştur. 1987'de Kosta Rica' da Çocuk Ombudsmanlığı, 1989'da Avustralya'da Federal Çocuk Ombudsmanı, 1989'da Yeni Zelanda'da Çocuk Komiserliği, 1991'de Belçika Fransız Toplumunda Çocuk Hakları Genel Delegatesi, 1993'de İsveç Çocuk Ombudsmanlığı, 1994'de Danimarka'da Ulusal Çocuk Konseyi, 1995'de İzlanda Çocuk Ombudsmanı,1996'da İspanya'da Madrid Çocuk Ombudsmanlığı, 1997'de Belçika Flaman Toplumunda Çocuk Hakları Komiseri, 1999'da Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyetinde Makedonya Çocuk Ombudsmanı, 2000'de Fransa Çocuk Ombudsmanlığı sistemleri kurulmuştur (Işıklı ve İnce, 2018:129). UNICEF ile birlikte on farklı kurum birleşerek Avrupa Çocuk Ombudsmanlığı Ağı (European Network of Ombudspersons for Children - ENOC) adında uluslararası bir kurum kurulmuştur (Ceylan, 2020: 338). Türkiye'de ise bağımsız bir çocuk ombudsman kurumu olmamakla birlikte Kamu Denetçiliği Kurumunda görevli bir denetçi Çocuk Hakları alanında görevlendirilmiştir. Ayrıca <https://kdkcocuk.gov.tr> adında bir internet sayfası oluşturulmuştur. Çocuk hakları alanında görevlendirilen kamu denetçisinin görevi okul, hastane, çocuk bakım kuruluşu, valilik, kaymakamlık, karakol, itfaiye ve belediye gibi idarelerin eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarıyla ilgili bir başvuru yapıldığında bu başvuruyu insan haklarına temelinde adalet, hak ve hukuk çerçevesinde inceleyip araştırarak gerekmesi halinde ilgili yerlere önerilerde bulunmaktır. Başvuru olmaksızın resen bir inceleme, araştırma yapılmamaktadır (Kahraman, 2020:197-199).

Çocuk ombudsmanının en temel görevleri arasında çocukların can güvenliğinin sağlanması için gerekli işlemleri yapmak, toplumda kendilerini ifade edebilmelerine olanak sağlamak, eğitim, sağlık, beslenme gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olmak vardır. Çocuk ombudsmanı her çocuğa ulaşabilmeli onların haklarını gözetebilmelidir. Çocuk ombudsmanı tarafsız ve bağımsız olmalıdır. Çocuk ombudsmanı çocukların aleyhine olan her türlü eylem ve kararlarda çocukların haklarını gözetmelidir (Ateş, 2020:39 ve Kahraman, 2020: 123).

5. TÜRKİYE'DE ÇOCUK OMBUDSMANLIĞININ GEREKLİLİĞİ

Değişen ve gelişen dünyada ombudsmanlık kurumu önemli bir yere sahiptir. Demokratik ve hukuk devletlerinde oluşturulması kamu yönetimi açısından büyük bir öneme sahip olan ombudsmanlığın türleri vardır. Bunlardan biri de Çocuk Ombudsmanlığıdır. Yasalarda çocuklara yönelik hükümlerin yeterince yer almaması ya da yasalarda gerekli düzenlemeler yapılmış olsa dahi uygulamada yetersiz kalınmasıyla çocuk haklarının korunamaması gibi nedenler artık çocuk ombudsmanlığının kurulmasını zorunlu hale getirmiştir (Işıklı ve İnce, 2018:69).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun Nisan 2021 verisinde çocukların nüfus yaş grubuna göre incelendiğinde, 2015 yılında çocuk nüfusun %27,9'unun 0-4 yaş grubunda, %27,7'sinin 5-9 yaş grubunda, %27,0'ının 10-14 yaş grubunda ve %17,4'ünün 15-17 yaş grubunda yer aldığı görülürken, 2020 yılında %26,9'unun 0-4 yaş grubunda, %28,7'sinin 5-9 yaş grubunda, %28,2'sinin 10-14 yaş grubunda ve %16,2'sinin 15-17 yaş grubunda yer aldığı görülmüştür. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre; 2020 yıl sonu itibarıyla, Türkiye nüfusu 83 milyon 614 bin

362 kişi iken bunun 22 milyon 750 bin 657'sini çocuklar oluşturdu. Bu bilgilerden Türkiye nüfusunun %27,2'sini çocukların oluşturduğunu söyleyebiliriz (<https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=37228>, 02.05.2021).

Çocukların haklarını savunmak, onların sözcüsü olmak, idarenin ve kamu-özel kurumların, vakıfların, derneklerin, sivil toplum kuruluşlarının çocuklara yönelik olumsuz eylemlerini engellemek, medyanın çocuklara yönelik olumsuz içeriklerinin yayınlanmasını önlemek ve aile, akraba, medya dahil bir çok kesim tarafından ihmal ve istismar edilmesinin önüne geçmek için devletin gerekli adımları atması gerekmektedir. Bu adımlardan biri de ülkede çocuk ombudsmanlığının kurulmasıdır. Çocuk ombudsmanı bir ülkede çocuklara yönelik olumsuz karar ve uygulamaları tespit edebilir, çocukların mağdur olmaması için adımlar atabilir, kamuoyunu bilgilendirebilir ve farkındalık oluşturabilir (Yıldırım, 2019:161 ve Ateş, 2020: 128).

Ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte bir ülkede Çocuk Ombudsmanlığı'nın gerek olduğunu bize gösteren nedenlere bakıldığında;

- ✓ Çocukların aile içi şiddete maruz kalmaları,
- ✓ Çocukların yakınları veya yabancılar tarafından ihmal ve istismar edilmesi,
- ✓ Sağlıklı bir çocukluk dönemi geçirmemeleri,
- ✓ Aile içinde veya sosyal çevrede çocuk oldukları için söz sahibi olamamaları,
- ✓ Kendilerine güvenli bir gelecek kurabilmeleri için gerekli eğitim faaliyetlerine tam olarak sahip olamamaları,
- ✓ Akran zorbalığına maruz kalmaları,
- ✓ Çocuk yaşta ekonomik kaygılar nedeniyle işçi olarak çalıştırılması,
- ✓ Çocuk yaşta evlenmeye zorlanmaları,
- ✓ Çocukların suça sürüklenmeleri,
- ✓ Yasalarda çocukların korunmasına yönelik yeterli hükümlerin bulunmaması,
- ✓ Savaşa maruz kalmaları,
- ✓ Evlerinden , vatanların ayrılmak zorunda kalarak göçmen statüsüne düşmeleri,
- ✓ Medya tarafından ihmal ve istismar edilmesi,
- ✓ Kitle iletişim araçlarında kötü niyetli kişi/kişilerce istismar edilmesi,
- ✓ Bir birey olarak görülmemesi,
- ✓ Tüm gelişim alanlarından desteklenerek gelişimlerinin olumlu ve tam olarak tamamlayamamaları ,
- ✓ Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesine taraf olan devletlerin sözleşmedeki yükümlülüklerini tam olarak yerine getirmemeleri olarak tanımlanabilir (Işıkçı, 2016:129-132 ve Ateş, 2020:125-128).

Avrupa Birliği bünyesindeki Avrupa Komisyonunun 2020 Türkiye raporunda aşağıdaki maddelere yer verilmiştir ;

- ✓ Çocuk yaşta, erken yaşta ve zorla yaptırılan evlilikler hâlâ ciddi endişe kaynağı olduğunu,
- ✓ Çocuk hakları konusunda genel olarak sınırlı ilerleme kaydedildiği,
- ✓ Erken yaşta ve zoraki çocuk evlilikleri, çocuk yoksulluğu, çocuk işçiliği, çocuğa karşı şiddet ve engelli çocuklar hala endişe kaynağı olduğu,
- ✓ Çocuk koruma sistemleri ile hizmetlerin sınırlı olduğu ,
- ✓ Çocuklar için sağlanan adli yardımın kalitesi ve cezaevlerindeki rehabilitasyon faaliyetlerinin uygun olmadığı,
- ✓ Engelli çocukların eğitime katılımının hâlâ düşük oranda olduğu,
- ✓ İnsan ticareti konusunda çocukların savunmazlığı,
- ✓ Türkiye' deki çocuk işçiliği riski altında olan veya çalışan çocuk göçmen ve mülteci sayısının arttığı ve STK'lar ve medya tarafından bildirildiği,
- ✓ 5 yaş altı çocukların okul öncesi eğitime katılım oranının düşük olduğu,
- ✓ Obezitenin yaygınlaştığı ve dört çocuktan birinin obez olduğuna vurgu yapılmıştır (https://www.ab.gov.tr/siteimages/trkiye_raporustrateji_belgesi_2020/turkey_report_30.10.2020.pdf , 02/05/2021).

6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu madde 5'e göre Kurumun faaliyetlerine yönelik şikâyet olması halinde, kurumun tüm tutum, davranış, iş ve işlemleri insan haklarına temelinde adalet, hak, hukuk çerçevesinde incelemek, araştırmak ve tespitlere ilişkin kuruma öneride bulunma görevleri vardır. Dolayısıyla Kamu Denetçiliği Kurumu çocuk hakları konusunda sadece çocuklar ve idare arasındaki meselelere bakabilecektir. Bir çocuk herhangi bir kamu görevlisi olmayan bir kişinin cinsel tacizine uğraması durumunda Kamu Denetçiliği Kurumuna başvuramayacaktır. Bu taciz vakası dolaylı olarak idareyi ilgilendiriyorsa Kuruma başvurulabilir. Fakat salt kamu görevlisi olmayan bir kişinin cinsel tacizi doğrudan Kurumu ilgilendirmemektedir (Ceylan, 2020: 242). Bu da bize her ne kadar çocuk hakları alanında bir denetçinin görevlendirildiği kanunda yer olsa da pratikte çocuk haklarının uygulanması ve korunmasında Kamu Denetçiliği Kurumunun yeterli olmadığını göstermektedir.

Türkiye'de çocukların korunmasına, çocuk haklarının uygulanması ve geliştirilmesine yönelik bir çok kurum oluşturulmuştur. Bunlardan bazıları;

- ✓ Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu,
- ✓ Kamu Denetçiliği Kurumundaki denetçinin birinin çocuk hakları alanında görevlendirilmesi,
- ✓ Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı,
- ✓ Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde kurulan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (Çocuk Hakları Daire Başkanlığı),
- ✓ TBMM Çocuk Hakları İzleme Komitesi,
- ✓ Bazı Belediyeler Bünyesinde Oluşturulan Çocuk Meclisleri,
- ✓ Çocuk Hakları İl Komiteleri'dir (Ateş, 2020: 114-119).

Kamu Denetçiliği Kurumunun yıllık faaliyet raporuna göre 2020 yılındaki toplam 90,209 adet şikâyetin 180'i erkek çocuk, 146'sı kız çocuk tarafından yapılmıştır. Bu rapora göre 2020 yılında yapılan şikâyetlerin konu dağılımı ve sayıları şu şekildedir; çocuk hakları alanında 351, engelli hakları alanında 275, insan hakları alanında 139, ailenin korunması alanında 70, eğitim-öğretim, gençlik ve spor alanında 1813 adettir (https://www.ombudsman.gov.tr/document/raporlar/yillik_rapor/2020_yili_yillik_rapor/mobile/index.html , 68-70, 02.05.2021).

Kamu Denetçiliği Kurumunun 2021 yılındaki yıllık faaliyet raporuna göre toplam 18.843 adet şikâyetin 264 tanesi 0-18 yaş aralığındakiler tarafından yapılmıştır. Bu rapora göre 2021 yılında yapılan şikâyetlerin konu dağılımı ve sayıları şu şekildedir; çocuk hakları alanında 267, engelli hakları alanında 201, insan hakları alanında 189, ailenin korunması alanında 16, eğitim-öğretim, gençlik ve spor alanında 2064 adettir (<https://www.ombudsman.gov.tr/kdk-pdf/kdk-2021-yili-faliyet/mobile/index.html>, 16/04/2022).

Türkiye çocuklara yönelik kurumlar oluşturmuş, mevzuat çalışmaları gerçekleştirmiş bir ülkedir. Ancak hiçbir kurum bağımsız ve tarafsız olarak işleyen çocuk ombudsmanlığı kadar çocukları korumaya yönelik araştırma, inceleme yapamaz ve kararlar alamaz. Çünkü idareye bağlı olarak kurulmuş ve idarece oluşturulmuş yetkilerin idarece yayınlanan yasalarda yer alması bu kurumların bağımsızlığına ve tarafsızlığına gölge düşürmektedir. Bağımsız ve parlamento tarafından yetkilendirilen bir çocuk ombudsmanlığının sadece çocuklarla ilgili alanda çalışması verimliliği arttıracak ve devletin çocuklara yönelik olumlu uygulamalarını çoğaltacaktır (Ateş, 2020:127)

Özetle çocuk ombudsmanın en temel görevi mağdur olan çocukların sessiz çığlıklarını duyurabilmek ve çocukları koruyan bir kalkan olarak tanımlanabilir.

6. TÜRKİYE'DE ÇOCUK OMBUDSMANLIĞININ OLABİLİRLİĞİ

Dünyada 1980'li yıllarda önem kazanan ve 1981 yılında ilk kez Norveç'te kurulan çocuk ombudsmanlığı günümüzde bir çok devlet tarafından benimsenmektedir. Ayrıca Türkiye, 20 Kasım 1989'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu oy birliği ile kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni 14 Eylül 1990 tarihinde imzalayarak taraf devlet olmuştur. Bu sözleşmeye çocukların insan hakları yasası nazarıyla bakıldığından sözleşmenin amacı olan çocukların ayırım gözetilmeksizin her türlü ihmal ve istismardan korunması, potansiyelleri doğrultusunda gelişmelerinin desteklenmesi, mutlu, sağlıklı ve güvenli bir şekilde yaşamalarını sağlamak için taraf olan devlete yükümlülükler düşmektedir. Türkiye'de taraf devlet olması nedeniyle bu sözleşme hükümlerini yerine getirmek için ulusal ve uluslararası bir çok mevzuatlar geliştirmiş, kurum ve kuruluşlar oluşturmuş ve kurumlarla işbirliğiyle çalışmaktadır (Ateş, 2020:115-119).

Günümüz Türkiye'sinde çocuk nüfusunun fazla oluşu , göçmen çocukların her geçen gün artması, çocuk haklarının daha işlevsel hale gelmesi, Türk hukukunda çocukların yüksek yararına yönelik daha çok hükümlerin bulunması sebebiyle çocuk ombudsmanlığına ihtiyaç duyulmaktadır.2022 yılında olunmasına rağmen halen eğitime erişmekte güçlük yaşayan aileler ve çocuklar bulunmaktadır. Özellikle 2019 yılında dünya genelinde salgına neden olan Covid-19 virüsü nedeniyle sosyoekonomik düzeyi düşük ailelere yönelik bu makas daha da açılmış durumdadır .

TEDMEM'in raporuna göre 16 Mart 2020- 2 Mart 2021 tarihler arasında tatiller hariç geçen 175 okul gününde, 1. Sınıf öğrencileri 15 gün yüz yüze eğitime devam edebilmiş olup 6, 7, 10 ve 11. Sınıf öğrencileri ise yüz yüze eğitim alamamıştır (TEDMEM 2021:19). Yüz yüze eğitime ara verilerek uzaktan eğitime geçilmesiyle ailelerin bilgisayara ve internete erişimleri çok kısıtlı olmuştur. Evdeki teknolojik materyal eksikliği nedeniyle uzaktan eğitime aktif katılamayan ve sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin merkezi sınavlara hazırlanan 8. ve 12. sınıf öğrencilerinin her iki sınav döneminde de olumsuz etkilendiği söylenebilir. Köy okullarında öğrenim gören öğrencilere yönelik bir araştırma, araştırmanın kapsadığı kırsal alanlardaki öğrencilerin yaklaşık %60'ının uzaktan eğitime erişim için gerekli teknolojik koşullara sahip olmadığını gösteriyor (Ergün ve Arık, 2020:45). Gelişmiş ülkelere kıyasla Türkiye'deki ailelerin refah düzeyi daha geridedir. Bu yüzden çocuk yoksulluğu yaşanmakta ve eğitime ulaşma oranı düşmektedir. Devletin ve hayırseverlerin destekleri olsa da yeterli olmamaktadır. Çocuklar kendi ihtiyaçlarını karşılamak ve aile ekonomisine katkı da bulunmak için çalışmak zorunda kalmakta bu da çocuk işçiliğini gündeme getirmektedir. TÜİK'in verilerine göre 2019 yılında Türkiye genelinde 5-17 yaş grubunda ekonomik faaliyette çalışan çocuk sayısı 720 bin kişidir. Yaş grubu 15-17 olan çocuklarda işgücüne katılım oranı 2020 yılına %16,2, 2021 yılında ise %16,4'tür (<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Child-Labour-Force-Survey-2019-33807>, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2021-45633> ve <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2020-37228>, 13/07/2022). Çocuğun sokağa sürüklenmesi, akran zorbalığına maruz kalması da çocuklar açısından tehlike oluşturmaktadır. Ayrıca son yıllarda Türkiye'de meydana gelen kadına ve çocuğa şiddet, taciz ve cinsel istismar da ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 10. Maddesinde ' Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi , inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir ve çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz' ifadeleri bulunmaktadır (<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> , (20.05.2021). Bu nedenle çocukların korunması ve ülkede eşit haklara sahip olması için savunulmaları gerekmektedir.

Avrupa Komisyonunun 2020 Türkiye raporunda 'çocuklar için sağlanan adli yardımın kalitesi ve cezaevlerindeki rehabilitasyon faaliyetlerinin uygun olmadığı' görüşüne yer verilmiştir. Türk mevzuatında yürürlükte olan Çocuk Koruma Kanunu 2. Maddesinde 'Bu Kanun, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında alınacak tedbirler ile suçla sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerinin usûl ve esaslarına, çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri kapsar (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050715-1.htm>,20.05.2021). ' denilmekte olup Türkiye'deki çocuk mahkemelerinin sayısı yeterli olmadığından her çocuk çocuk mahkemelerinde yargılanamamaktadır.

Çocukların potansiyellerinin en üst noktasına çıkarmak ve gelişimlerinin en iyi şekilde desteklenmesi için ulusal ve uluslararası mevzuatlar geliştirilmeli, kurum ve kuruluşlar oluşturulmalıdır. Bir çocuğun özgüveni yüksek, toplum içinde kendini ifade edebilen ve toplumun yararına mücadele edebilecek olgunluğa gelmesi için kurumlar arasında multidisipliner olarak topyekün çalışmalar yapılmalıdır. Nitekim bunlar için Çocuk Koruma Kanunu, Ailenin Korunmasına Dair Kanun, Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu, Korunmaya Muhtaç Çocukların Tespiti, İnceleme Korunma Kararlarının Alınması Ve Kaldırılmasına İlişkin Yönetmelik gibi ulusal mevzuatlar ile Çocuk Hakları Sözleşmesi, Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun gibi uluslararası mevzuatlara imza atılsa da uygulamada çocukların hala mağdur olduğu görülmektedir. Avrupa Birliği bünyesindeki Avrupa Komisyonunun 2021 Türkiye raporunun Hukukun Üstünlüğü ve Temel Haklar başlığı altında çocuk adalet sisteminde sorunların devam ettiği, çocuklar için sağlanan adli yardım ve rehabilitasyon faaliyetlerinin kalitesinin düşük olduğu, çocuk koruma mekanizmaları ve hizmetleri hâlâ sınırlı olduğu, engellilerin hakları konusunda bir ulusal eylem planının olmadığı, Covid-19 salgınıyla birlikte çocuklar da dâhil olmak üzere bulaşıcı olmayan hastalıkları ele alma ve bunlara müdahale etme yeteneği kesintiye uğradığı, erken çocukluk eğitime kayıt oranı (3-5 yaş arası çocuklar) %41,78 ile hâlâ düşük olduğu ifade edilmiştir (https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/2021_turkiye_raporu_tr.pdf, 16.04.2022).

Ayrıca Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, TBMM Çocuk Hakları İzleme Komitesi, Bazı Belediyeler Bünyesinde Oluşturulan Çocuk Meclisleri, Çocuk Hakları İl Komiteleri gibi kurum ve kuruluşların oluşturulması da çocukların haklarının korunmasında ve uygulanmasında yeterli gelmediği söylenebilir.

Yukarıda sayılan mevzuatlar ile kurumlar fazlasıyla var olmakla birlikte bunların çocukların sorunlarına çözüm bulmakta yetersiz oldukları aşıkardır. Çocukların mağduriyetlerinin giderilmesinde, seslerinin duyurulmasında, haklarının savunulmasında çalışmaların istenilen seviyede olmadığı görülmektedir. Tüm bunlar Türkiye'de çocuk ombudsmanlığına yönelik ihtiyacı ortaya koyar niteliktedir.

Dolayısıyla Türkiye'nin ;

- ✓ Sadece çocuklara yönelik çalışmalar yapacak,
- ✓ Çocukların ülkede yaşam standardını yükseltecek,

- ✓ Bilişsel, motor, dil, sosyal-duygusal ve özbakım becerileri gibi gelişim alanlarında en iyi şekilde ilerleme kaydedecekleri şekilde eğitim almalarını sağlayacak,
- ✓ Her türlü şiddet, ihmal ve istismardan koruyacak,
- ✓ Mağduriyet yaşamalarını önleyecek,
- ✓ Mutlu bir ailede yaşamalarına yönelik çalışmalara dahil olacak,
- ✓ Çocukları temsil edebilecek,
- ✓ Çocuk haklarını savunacak, yaygınlaşmasını sağlayacak bir çocuk ombudsmanlığı kurumuna ihtiyacı vardır.

Bu bağlamda kurulacak olan Türkiye'deki çocuk ombudsmanlığı ;

- ✓ Bağımsız bir şekilde çalışmalı,
- ✓ Tarafsız olmalı,
- ✓ Uzman kişilerden oluşmalı,
- ✓ Kendine özgü mevzuata sahip olmalı,
- ✓ Üzerinde hiçbir baskı olmamalı,
- ✓ Kendisine has bütçesi olmalı,
- ✓ Başvuru ücretsiz olmalı,
- ✓ Başvurularda çocuğun vatandaşlık nuramasının istenmesi zorunlu olmamalı (çocuğun kendisinin ifşa olacağını düşünebilir ve başvuru yapmak istemeyebilir),
- ✓ Başvuru yapılması kolay olmalı (telefon,e-posta,şahsen vb.)
- ✓ Başvuru esnasında Türkçe dışında bir çok dilde başvuru yapılmasına olanak sağlamalı (göçmen, sığınmacı veya turist çocukların kendi dillerinde başvuru yapabilmeleri için) ,
- ✓ İhtiyaç duyulan her an görevde olabilmeli (7/24 çalışma),
- ✓ Çocuğun kendisi, velisi veya bir yetişkin tarafından başvurunun yapılabilmesi,
- ✓ İnternet, sosyal medya, televizyon, gazete, mobil uygulamalar vb. kitle iletişim araçlarını aktif kullanabilmeli,
- ✓ Çocuk dostu toplumun inşa edilmesi için çalışmalı,
- ✓ Ulusal ve uluslararası tüm mevzuatları, çocuklara yönelik tüm uygulamaları takip edebilmeli,
- ✓ Yıllık raporlar hazırlayarak hem devlete hem de vatandaşa yapılan çalışmalar sunabilmeli,
- ✓ Bilgi ve belgelere kurumlardan rahatlıkla ulaşabilmeli,
- ✓ Çocuk hakları, ihmal, istismar vb. çocuklara yönelik her türlü olumsuz karar ve uygulamalarda kamuoyunu bilinçlendirmeli,
- ✓ Meclise ve hükümete çocuk politikalarının geliştirilmesi için tavsiye ve önerilerde bulunabilmeli,
- ✓ Re'sen de araştırma, soruşturma başlatabilmeli,
- ✓ Kamu ve özel sektöre çocuk hakları ve ihlalleri ile ilgili bilgilendirme yapabilmeli,
- ✓ Meclis veya siyasi iktidar tarafından yapılacak her türlü yasal mevzuatlarda çocukların yüksek yararının göz önünde bulundurulması için gerekli tavsiyelerde bulunabilmeli,
- ✓ Kararlarının yaptırım gücünün olması gibi özelliklere sahip olmalıdır.

Yukarıda açıklandığı gibi Türkiye'de çocuk haklarının uygulanması ve yaygınlaştırılması, çocukların sağlıklı ve mutlu büyümeleri, her türlü şiddet, ihmal, istismar ve tecavüzdten korunması, kendilerini daha özgür ve yüksek sesle ifade edebilmeleri için çocuk ombudsmanlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye'de yukarıdaki niteliklerde çocuk ombudsmanlığı kurulması halinde göçmen,sığınmacı dahil tüm çocuklar daha güvenli ve mutlu bir yaşam süreceği düşünülmektedir. Çocuk ombudsmanlığının Türkiye'de oluşturulmasının önünde herhangi bir engel bulunmamakta aksine mevcut yasalar ve kurumlar bunu desteklemektedir.

7. SONUÇ

Toplumun en küçük yapı birimi ailenin bir bireyi olan ve ülkelerin geleceğinin mirasçısı çocukların her kesimden daha çok korunmaya, sevimliye ihtiyacı vardır. Çocuklar doğdukları günden itibaren yasaların kendilerine tanımladıkları haklara sahiptir. Hem ulusal hem de uluslararası olan bu haklar ülkelerde farklı şekilde

uygulanmaktadır. Günümüzde neredeyse Dünya'daki tüm ülkelerin imzalayarak kabul ettiği çocuklara haklarını tanımlayan en önemli belge Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'dir. Türkiye bu sözleşmeyi imzalamış ve ulusal hukuka yansıtılmıştır. Türkiye ayrıca iç hukukta çocukların korunmasına ve haklarının uygulanmasına yönelik çokça mevzuat geliştirmiştir. Ancak bu çalışmalar çocukların mağdur olmasını engelleyememiştir.

Çocukların sahip olduğu en temel haklar; yaşam hakkı, vatan hakkı, isim-soyisim hakkı, sağlık hakkı, eğitim hakkı, bilişsel-dil-sosyal-duydusal gibi gelişimlerinin olumlu yönde desteklenmesi hakkı, ailede yaşama hakkı, her türlü şiddet, ihmal, istismardan korunma hakkı'dır. Türkiye çocuk haklarının korunması ve yaygınlaştırılmasını yasal güvenceler altına almış ve bir çok kamu kurumları oluşturmuştur. Ancak bu yasa ve mevzuatlar çocukların korunmasında yeterli olamamaktadır. Türkiye'de çocuk işçiliği, eşit, iyi bir eğitim ve sağlık hakkına erişemeyen, ihmal ve istismara maruz kalan çocukların sayısı azımsanmayacak orandadır. Örneğin TÜİK'in verilerine göre güvenlik birimlerine mağdur ve kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiasıyla gelen veya getirilen çocukların karıştığı olay sayısı 2015 yılında 361 bin, 2016 yılında 379 bin, 2017 yılında 360 bin, 2018 yılında 385 bin, 2019 yılında 404 bin, 2020 yılında ise 450 bin'dir. Son yıllarda rakamların arttığı görülmektedir (<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Guvenciler-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2015-2019-33632> ve <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Ceza-Infaz-Kurumu-Istatistikleri-2020-37202>, 13/07/2022). Yine TÜİK'in verilerine göre yaş grubu 15-17 olan çocuklarda işgücüne katılım oranı 2020 yılına %16,2, 2021 yılında ise %16,4'tür (<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2021-45633> ve <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2020-37228>, 13/07/2022). Kamu Denetçiliği Kurumunun 2021 yılındaki yıllık faaliyet raporunda 2021 yılında yapılan şikayetlerin çocuk hakları alanında, engelli hakları alanında, insan hakları alanında, ailenin korunması alanında, eğitim-öğretim, gençlik ve spor alanında olduğu belirtilmiştir.

Toplumların en savunmasız grubunu oluşturan çocukların haklarının savunulması, mağduriyet yaşamalarının önlenmesi gerekmektedir. Bu sebeple çocukların sözcüsü olacak bir çocuk ombudsmanlığı kurumunun oluşturulması faydalı olacaktır.

Türkiye hukuk devletin gereği olarak insan haklarına önem verdiği için 2012 yılında Kamu Denetçiliği Kurumunu kurmuştur. Bu kurumda görevli bir denetçi de çocuk hakları alanında görevlendirilmiştir. Ayrıca <https://kdkcocuk.gov.tr/> adında çocuklara yönelik web sayfası oluşturulmuştur. Kamu denetçiliği kurumu görev alanının fazla olması nedeniyle çocuklara yönelik faaliyetleri kısıtlı olmaktadır. Bu nedenle bağımsız bir çocuk ombudsmanlığı kurumuna ihtiyaç duyulmaktadır.

Türkiye geliştirmekte olan bir ülke olduğundan burada yaşayan çocukların yaşam standartları gelişmiş ülkelerdeki çocuklara nazaran alt seviyelerdedir. Üstelik son yıllarda göçmen ve sığınmacı olarak ülkemize gelen çocukların sayılarında artış yaşanmaktadır. Aynı zamanda ülkemizde çocuk işçiliği, çocuğa yönelik şiddet, ihmal ve istismar oranlarında yükselme görülmektedir. Türkiye'de çocukların korunması, çocuklara yönelik her türlü olumsuz eylemlerin önlenmesi, çocuk haklarının korunması ve yaygınlaştırılması, yasalarla çocukların güvence altına alınması ve çocukların daha iyi ve mutlu bir yaşam sürmeleri için bağımsız, tarafsız, yetkili bir denetim mekanizmasının oluşturulması gerekmektedir. Bu denetim ve araştırma mekanizması da yetkilerini yasalardan alan, hiçbir siyasi baskı altında olmayacak ve çocukların sesi olacak çocuk ombudsmanlığı kurumudur.

Türkiye'de yeni bir kavram olan ve hala pek çok insan tarafından bilinmeyen Kamu Denetçiliği Kurumunun yanı sıra çocuk ombudsmanlığı kurumunun oluşturulması ve duyurulması elbette çalışma isteyen ve zaman alacaktır. Ancak Türkiye'de çocuk merkezli politikaların gerçekleştirilmesi çocuk ombudsmanlığı aracılığıyla olacaktır. Türkiye'de çocuk dostu bir toplum oluşturulmasında çocuk ombudsmanlığı büyük rol oynayacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu büyük önder Mustafa Kemal Atatürk'ün Onuncu Yıl Nutku'nda ifade ettiği 'Yurdumuzu dünyanın en mamur ve en medeni memleketleri seviyesine çıkaracağız. Milletimizi en geniş refah, vasıta ve kaynaklarına sahip kılacağız. Millî kültürümüzü, muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız' hedefine ulaşmak için geleceğimizin teminatı olan çocukların korunması, haklarının gözetilmesi ve yaygınlaştırılması için önemli ve gerekli olan çocuk ombudsmanlığı kurumunun oluşturulması Türkiye ve Türkiye'de yaşayan çocuklar için çok büyük bir gelişme olacaktır.

KAYNAKÇA

1. Arklan, Ü. (2006). Bir Kamu Denetim Sistemi Olarak Ombudsman ve Türkiye'de Uygulanabilirliği, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, Cilt:4, Sayı:83, 82-100.
2. Aydın, K. (2018). Ombudsmanlık (Kamu Denetçiliği) Kurumu Ve Türkiye Uygulaması, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), Trabzon.
3. Ateş, B. (2020). Karşılaştırmalı Çocuk Ombudsmanlığı Ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), Giresun.
4. Bayan, B. (2021). Türkiye Ve Azerbaycan Ombudsmanlık Kurumları: Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), Çankırı.

5. Ceylan, M. (2020). Hukuk Devletinin Bir Gereği Olarak Çocuk Ombudsmanlığı, Atılım Üniversitesi Yayınları, Cilt:3, Sayı:65, 235-251.
6. Çalışkan, M. (2013). Kamu Denetçiliği Kurumu: Ve Türkiye Örneği, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), Aydın.
7. Çocuk Haklarının Hayata Geçirilmesinde Çocuk Ombudsmanlığı - Sempozyum Nihai Raporu, 17-18 Kasım 2014, 2-88.
8. Demirci, M. (2013). Ombudsmanlık Kurumu Ve Türkiye’de Uygulanabilirliği, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), Kars.
9. Doğanay, Y. (2019). Ombudsmanlık (Kamu Denetçiliği Kurumu) Türkiye Ve Finlandiya Karşılaştırması, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), Kütahya.
10. Efe, H. ve Demirci, M. (2013). Ombudsmanlık Kavramı Ve Türkiye’de Kamu Denetçiliği Kurumundan Beklentiler, Sayıştay Dergisi, Sayı:90, 50-72.
11. Erdoğan, N. (2021). Dünyada Ve Türkiye’de Kamu Denetçiliği Kurumunun Etkinliği, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), Kastamonu.
12. Ergün, M. ve Arık, B.M. (2020). Öğrenciler ve Eğitime Erişim Eğitim İzleme Raporu, Eğitim Reformu Girişimi, Ekim 2021, 45
13. Gölönü, S. (1997). Ombudsman ve Yönetimde Halkla İlişkilerin Gelişmesine Etkisi, Sayıştay Dergisi, Sayı:27, 3-14.
14. Işıkcı, M. ve İnce, D. (2018). Çocuk Haklarının Korunması ve Geliştirilmesinde Örnek Bir Model: Norveç Çocuk Ombudsmanı, Ankara Barosu Dergisi, Cilt:76, Sayı:4, 52-73.
15. Kahraman, N. (2020). Çocuk Haklarının Korunmasında Çocuk Ombudsmanlığının Önemi: Norveç Ve Türkiye Çocuk Ombudsmanlığı Karşılaştırması, Akademik Yaklaşımlar Dergisi, Cit:11, Sayı:2, 186-204.
16. Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu ,Kanun Nu:6328, Kurumun Görevi, Cilt 52, Sayı 28338 , 2012
17. Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsmanlık), (2016). Stratejik Plan 2017- 2021, Ankara.
18. Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsmanlık), (2019). 2019 Yıllık Rapor, Ankara.
19. Keskin, İ. (2013). Temel İnsan Hakları Bağlamında Ombudsmanlık Kurumunun Hukuk Devletindeki Yeri ve Önemi, Adalet Dergisi, Sayı:45, 117-145.
20. Köroğlu, Z.D. (2019). Kamu Yönetiminde Denetimin Bir Türü Olarak Kamu Denetçiliği Kurumu, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), Karaman.
21. Mamur Işıkcı, Y. (2016). Türkiye’de Çocuk Refahı İçin Çocuk Ombudsmanlığı Önerisi, Ankara Barosu Dergisi, Cilt:76, Sayı:4, 125-135.
22. Önen, M. ve Ergüzel, E. (2021). İskandinavya Çocuk Ombudsmanlığı Sistemi Ve Türkiye’ye Uygulanabilirliği, Ombudsman Akademik Dergisi, Sayı:14, 33-65.
23. Öztürkoğlu, F. (2020). Kamu Yönetiminin Denetimi: Ombudsmanlık Kurumunun İşlevi Ve Etkililiği, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
24. Resmi Gazete, (1982). 2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> , (20.05.2021).
25. Resmi Gazete, (2005). 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050715-1.htm> , (20.05.2021).
26. Safalı, A. (2021). Ombudsmanlık Ve Türkiye’de Kamu Denetçiliği Kurumu, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
27. Sağlam, A. (2012). İdarenin Yargı Dışı Denetim Yollarından Biri Olan Ombudsmanlık (Kamu Denetçiliği) Kurumu Ve İdari Yargı İle İlişkisi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
28. Sevinç, İ. (2015). Kamu Yönetiminin Denetlenmesinde Yeni Bir Yöntem Olarak Ombudsmanlık Kurumunun Uygulanabilirliği. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt:20, Sayı:4, 99-121.
29. Şahin, M. (2010). Ombudsman Kurumu Ve Türkiye’de Kurulmasının Türkiye’nin Demokratikleşmesi ve Avrupa Birliği Üyeliği Üzerine Etkileri, Türk İdari Dergisi, Sayı:468, 131-158.

30. Şahin, R. (2010). Ombudsman Kurumu ve Türkiye’de Kurulmasının Türkiye’nin Demokratikleşmesi ve Avrupa Birliği Üyeliği Üzerine Etkileri. *Türk İdare Dergisi* Sayı:468, 131-158.
31. Tedmem, (2021). Türkiye’nin Telefi Eğitimi Yol Haritası Raporu, *Türk Eğitim Derneği Yayınları*, Sayı: 9, 19.
32. Tüsiad, (2021). Covid-19 Etkisinde Türkiye’de Eğitim, Eylül 2021, 8-9.
33. Ünver, E. (2008). Ombudsmanlık Sistemi ve Türk Kamu Yönetimi’nde Ombudsmanlık, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi)*, Ankara.
34. Yağmurlu, A. (2019). Halkla İlişkiler Mekanizması Olarak Kamu Denetçiliği, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt:42 Sayı:1, 87-104.
35. Yıldırım, F. (2019). Arabuluculuk Ve Ombudsmanlık, *İstanbul Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi)*, İstanbul.
36. Yılman, B. (2017). Modern Bir Kamu Denetim Sistemi Olarak Ombudsmanlık Kavramı: Eleştiriler Ve Beklentiler Üzerinden Türkiye Deneyimi, *Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi)*, Niğde.
37. Yüce, N. (2019). Türkiye’de Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık) Kurumu’nun İşlevselliği, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi)*, Ankara.
38. URL 1: <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=37228> (Erişim tarihi 02/05/2021).
39. URL 2: https://www.ombudsman.gov.tr/document/raporlar/yillik_rapor/2020_yili_yillik_rapor/mobile/index.html (Erişim tarihi 02.05.2021).
40. URL 3: <https://www.ombudsman.gov.tr/kdk-pdf/kdk-2021-yili-faliyet/mobile/index.html>, (Erişim tarihi 16.04.2022).
41. URL 4: https://www.ab.gov.tr/siteimages/trkiye_raporustrateji_belgesi_2020/turkey_report_30.10.2020.pdf (Erişim tarihi 02.05.2021).
42. URL 5: <https://www.ombudsman.gov.tr/TeskilatSemasi> (Erişim tarihi 19.05.2021).
43. URL 6: https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/2021_turkiye_raporu_tr.pdf, (Erişim tarihi 16.04.2022).
44. URL 7: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Ceza-Infaz-Kurumu-Istatistikleri-2020-37202>, (Erişim tarihi 13.07.2022).
45. URL 8: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Guvencuk-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2015-2019-33632> (Erişim tarihi 13.07.2022).
46. URL 9: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2021-45633>, (Erişim tarihi 13.07.2022).
47. URL 10: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2020-37228>, (Erişim tarihi 13.07.2022).
48. URL 11: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Child-Labour-Force-Survey-2019-33807> (Erişim Tarihi 13.07.2022).